

ДІАГНОСТИКА ПОКАЗНИКІВ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Бержанір І.А., к.е.н.

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

В сучасних умовах економічних перетворень удосконалення оцінювання і прогнозування ліквідності підприємств є одним з пріоритетних завдань щодо забезпечення їх фінансової стабільності. Посилення уваги до проблем ліквідності аграрних підприємств визначається необхідністю підвищення ефективності їх діяльності, забезпечення фінансової стабільності розвитку підприємств. Однією із найважливіших складових умов забезпечення фінансової стабільності аграрної галузі є фінансова стабільність кожного підприємства, яка базується на його платоспроможності, ресурсній стійкості, оптимальному співвідношенні власного і позикового капіталу, ефективному механізмі управління ліквідністю підприємства.

Значний вклад в розробку методологічних і методичних аспектів оцінки ліквідності підприємств внесли вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: М. Білик, І. Бланк, В. Забродський, В. Ковальов, М. Коробов, Л. Лахтіонова, Є. Мних, В. Негашев, М. Родіонова, Г. Савицька та інші вчені.

Однак незважаючи на глибину проведених досліджень, недостатньо вивченими залишаються питання співвідношення ліквідності та платоспроможності з іншими характеристиками фінансового стану підприємства.

Фінансовий стан підприємства – це важлива характеристика підприємства, яка відображає результати господарської діяльності та визначає його фінансову спроможність. З позиції короткострокової перспективи оцінюється показниками ліквідності й платоспроможності.

Аналіз економічної літератури та нормативних документів свідчить про наявність різних тлумачень сутності ліквідності підприємства, протиріч в

методичних підходах до розрахунку показників, що формують її рівень, та загальній оцінці ліквідності підприємства.

Переважно вчені визначають ліквідність підприємства як їх спроможність своєчасно виконувати свої боргові зобов'язання, що залежить від обсягу заборгованості та обсягу ліквідних коштів [1]. Так, Н. В. Тарасенко під ліквідністю розуміє спроможність підприємства перетворювати свої активи на гроші без втрати їх ринкової вартості для покриття всіх необхідних платежів в міру настання їх строків на швидкість здійснення цього перетворення [2].

Більшість зарубіжних авторів зійшлися на тому, що ліквідність – це здатність підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання на основі перетворення складових елементів поточних активів в грошову форму [3, 4]. На нашу думку, найбільш вдале визначення ліквідності міститься в роботах Ю. Д. Брігхема, який вказує, що ліквідність – визначене співвідношення величини заборгованості і засобів, що можуть бути використані для її погашення. Ліквідність означає безумовну платоспроможність і припускає визначену залежність між активами і зобов'язаннями як по загальній сумі, так і за термінами настання зобов'язань [4]. Це досить повне і докладне визначення ліквідності. У ньому чітко визначена сутність ліквідності, і характеризується вона як визначена залежність між заборгованістю підприємства і засобами, якими можна її покрити. Крім того, тут позначено чіткий зв'язок ліквідності і платоспроможності, а також те, що рівень ліквідності узгоджується з терміном погашення зобов'язань.

На думку Р. В. Федоровича, ліквідність – це здатність підприємства оперативно перетворити свої активи в кошти, необхідні для нормальної фінансово-господарської діяльності і погашення короткострокових зобов'язань підприємства [5]. У даному визначенні наголос робиться на оперативність перетворення активів у кошти підприємства. М. Я. Коробов вважає, що ліквідність – це здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання перед усіма контрагентами і державою. Ліквідність обумовлюється також можливістю розрахуватися за своїми зобов'язаннями за певний час за

допомогою перетворення своїх активів на гроші [6]. Тут також підкреслюється той факт, що ліквідність залежить від швидкості перетворення активів у кошти.

На нашу думку, вищенаведене та поширене у вітчизняній економічній літературі визначення ліквідності підприємства як здатності своєчасно розраховуватись за боргами більше підходить до висвітлення суті його платоспроможності. І. А. Бланк сформулював найвдаліше визначення ліквідності як спроможності окремих видів майнових цінностей бути швидко перетвореними у грошову форму без втрати своєї поточної вартості в умовах усталеної кон'юнктури ринку, характеризуючи її як функцію часу (строку можливого продажу) і ризику (можливої вартості майна за умов терміновості його продажу) [7].

Таким чином, запропоноване визначення ліквідності суб'єкта господарювання як здатність та швидкість перетворення оборотних активів у грошові кошти з метою погашення поточних зобов'язань як у міру надходження термінів їх сплати, так і прострочених боргів найбільш повно відображає природу цього поняття та враховує ринкові умови господарювання.

Мета аналізу ліквідності полягає не тільки в тому, щоб оцінити ліквідність підприємства, його активів і джерел їх формування, а й у тому, щоб на цій основі розробити заходи, спрямовані на поліпшення цих фінансово-економічних показників. Аналіз ліквідності балансу підприємства якраз дозволяє виявити найважливіші аспекти і слабкі позиції в діяльності суб'єкта господарювання та показує, за якими напрямками потрібно проводити таку роботу, аби домогтись поліпшення фінансового стану підприємства.

Основними функціями аналізу ліквідності підприємств є:

- визначення відповідності цільовим параметрам і потенційним можливостям, виявлення тенденцій, локальних і закономірних змін та їх інтенсивності, впливу факторів на ці зміни;
- визначення різного роду відхилень від норм, диспропорцій, структурних деформацій, можливостей виникнення несприятливих і ризикових ситуацій, їх інтенсивності та динаміки, а також факторів, що на них впливають;

– виявлення потенційних можливостей зміни та розвитку ліквідності та платоспроможності підприємств, притаманних їм явищ і процесів, попередження та нейтралізація відхилень від норм, диспропорцій, структурних деформацій, несприятливих і ризикових ситуацій, виявлення кола регульованих факторів, шляхів і засобів їх реалізації;

– контроль за виконанням прийнятих управлінських рішень, ефективністю використання ресурсів та дотриманням соціальних норм і стандартів [8].

У табл. 1 наведено фактори, які впливають на збільшення або зменшення ліквідності підприємства.

Таблиця 1

Фактори, що впливають на зміну ліквідності підприємства

Фактори, що впливають на збільшення ліквідності	Фактори, що впливають на зменшення ліквідності
<ul style="list-style-type: none">• одержання довгострокового кредиту	<ul style="list-style-type: none">• погашення довгострокових позик
<ul style="list-style-type: none">• інвестування капіталу	<ul style="list-style-type: none">• грошові виплати
<ul style="list-style-type: none">• прибутки	<ul style="list-style-type: none">• збитки
<ul style="list-style-type: none">• амортизаційні відрахування	<ul style="list-style-type: none">• податки на дохід від оцінки активів
<ul style="list-style-type: none">• скорочення дебіторської заборгованості	<ul style="list-style-type: none">• інвестиції в основні засоби
<ul style="list-style-type: none">• повернення наданих позик	<ul style="list-style-type: none">• погашення короткострокових кредитів
<ul style="list-style-type: none">• продаж необоротних активів	<ul style="list-style-type: none">• використання резервних фондів

Важливою складовою аналізу фінансового стану підприємств є дослідження показників ліквідності (рис. 1).

Передусім, визначимо достатність оборотних засобів підприємства для погашення своїх боргів протягом року. З наведених даних рис. 1 видно, що коефіцієнт покриття у підприємств Уманського району Черкаської області у 2011–2015 рр. збільшився на 0,44 і у 2015 р. становив 3,16. Це характеризує високі платіжні можливості підприємства навіть за умови своєчасних

розрахунків дебіторами та реалізації, за необхідності, матеріальних оборотних засобів.

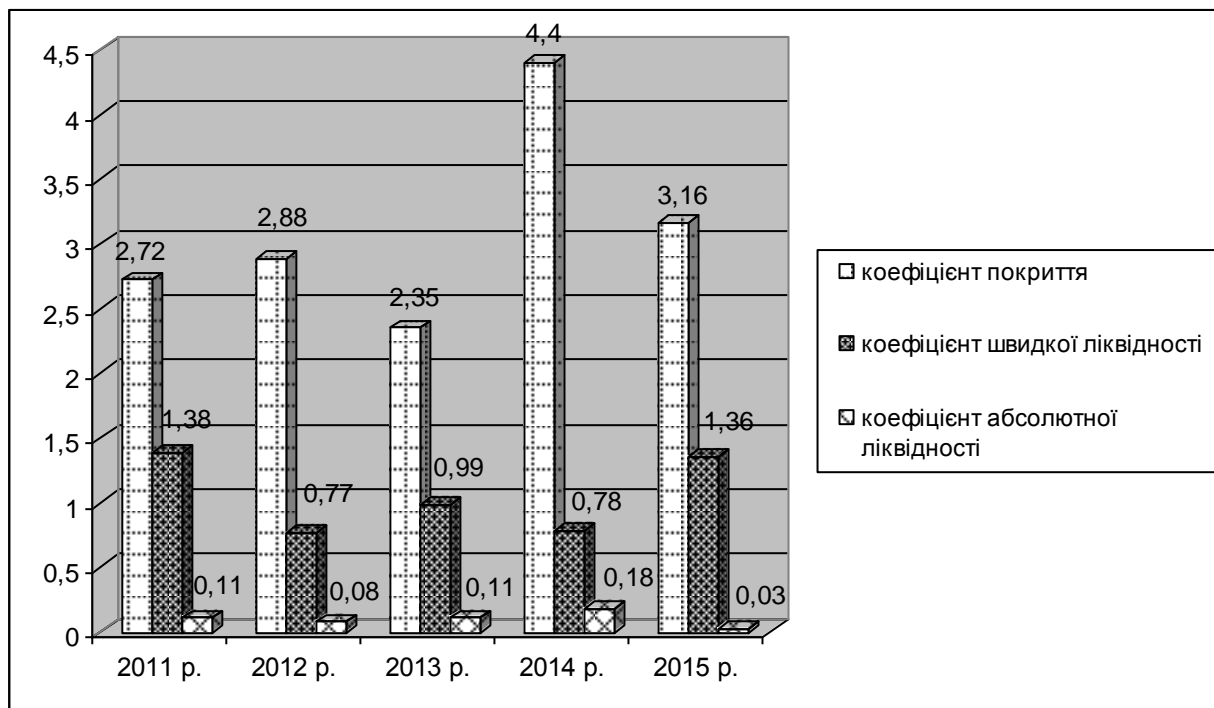

Рис. 1. Динаміка показників ліквідності сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області

Звернемо увагу на низький рівень здатності аналізованих підприємств ліквідувати поточну заборгованість грошима негайно (коефіцієнт абсолютної ліквідності). При нормативі 0,2–0,35 найменше його значення було у 2015 р. і становило 0,03. На нашу думку, основною причиною цього є високий рівень дебіторської заборгованості і, як наслідок, незначний обсяг оборотних коштів у підприємств.

У 2015 р. коефіцієнт абсолютної ліквідності відповідав нормативному значенню лише на окремих підприємствах, що свідчило про можливість своєчасного погашення їх поточних боргів (рис. 2).

Так, наприклад, у ФГ „Агрофірма „Базис” коефіцієнт абсолютної ліквідності становив 0,62, у ТОВ „Агрофірма „Текуча” – 0,56, у ТОВ „Новий світ-Агро” – 0,6.

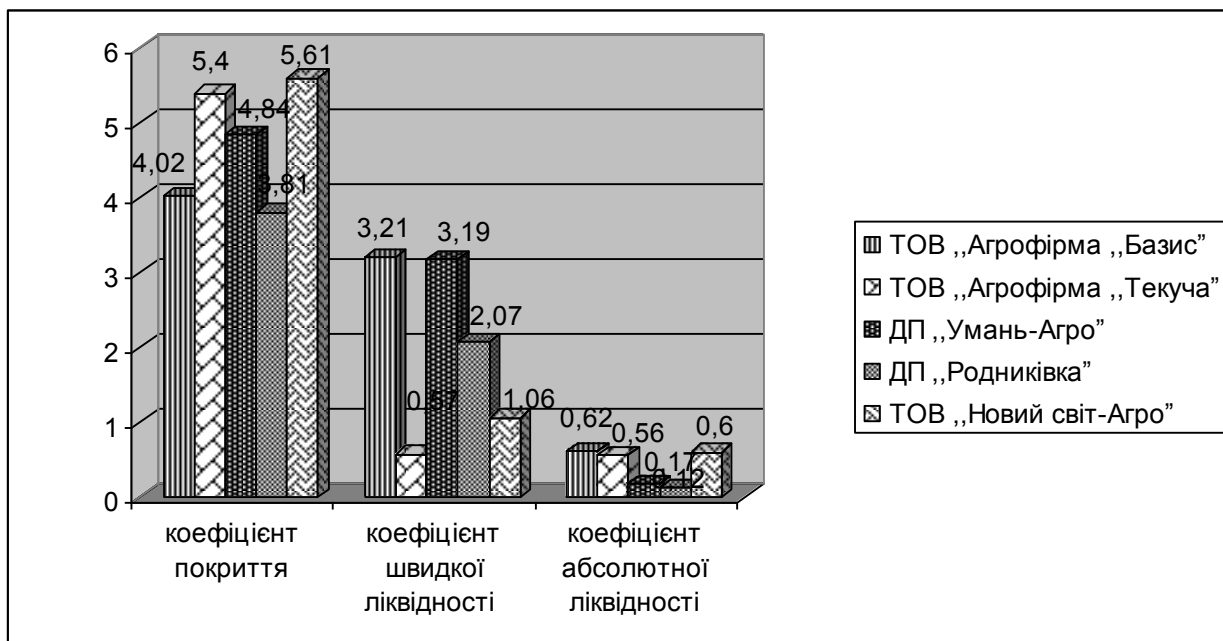

Рис. 2. Динаміка показників ліквідності сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області у 2015 р.

Однак на окремих сільськогосподарських підприємствах Уманського району Черкаської області значення показника абсолютної ліквідності не відповідало нормативному. Так, у 2015 р. у ДП „Умань-Агро” він становив 0,17, а в ДП „Родниківка” – лише 0,12.

Діагностика показників ліквідності свідчить, що зниження платоспроможності сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області у 2011–2015 рр. відбулось за рахунок зростання дебіторської заборгованості внаслідок відволікання оборотних коштів.

Особливості виробництва, короткі строки зберігання більшості видів продукції сільськогосподарських підприємств зумовили відповідну систему їх реалізації, коли продукція оплачується покупцями після її продажу. У зв'язку з цим основним завданням на підприємствах повинно бути покращення управління дебіторською заборгованістю, а саме: моніторинг дебіторської заборгованості, контроль за відвантаженням продукції, складання картотеки дебіторів, проведення інкасації дебіторської заборгованості в наступному періоді, використання сучасних форм рефінансування.

Отже, багатоаспектність і специфіка функціонування аграрних підприємств зумовлюють необхідність здійснення якісної та своєчасного прогнозування їх фінансової стійкості та платоспроможності, яке ґрунтується на системі вимірників. Запропонований вимір здійснення фінансового прогнозування набуває виняткового значення при визначенні найвагоміших чинників та генеральних орієнтирів економічного стійкого поступу підприємств аграрної галузі, що особливо важливо в контексті пошуку самостійного неповторного шляху їх розвитку в межах глобалізаційних процесів.

Таким чином, основне призначення управління фінансами підприємства і стабілізації його фінансової стійкості полягає в тому, щоб:

– забезпечити раціональну збалансованість активів (засобів) і пасивів (джерел фінансування) підприємства. Інакше кажучи, забезпечити стійку і економічно виправдану відповідність джерел фінансування активам;

– збалансувати надходження і виплати платіжного обігу, тобто забезпечити достатність платіжних засобів для виконання всіх зобов'язань підприємства як за термінами, так і за обсягом.

Список використаної літератури:

1. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: [навч. посібник] / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.

2. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства: навч. посібник для студ. екон. спец. вищих навч. закл. / Н.В. Тарасенко / Національний банк України; Львівський банківський ін-т. – 2. вид., стер. – К.: Алерта, 2003. – 486 с.

3. Бернстайн Л. Анализ финансовой отчетности / Пер. с англ. / [Л. Бернстайн]; под ред. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 624 с.

4. Бригхэм Юджин Ф. Энциклопедия финансового менеджмента: Сокр. пер. с англ. / Ред. кол.: А.М. Емельянов, В.В. Воронов, В.И. Кушлин и др. – М.: РАГС; ОАО „Изд-во „Экономика”, 1998. – 823 с.
5. Федорович Р.В. Экономический анализ: навч. посібник / В.М. Серединська, О.М. Загородна, Р.В. Федорович. – Тернопіль: Астон, 2010. – 624 с.
6. Коробов М.Я. Финансово-экономический анализ деятельности предприятий: навч. посіб. / М.Я. Коробов. – 2-е вид., стереотип. – К.: Товариство „Знання” КОО, 2001. – 378 с.
7. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк. – в 2-х т. Т.1. – К.: Эльга, 1999. – 590 с.
8. Яцишин Н. Методика анализа финансового состояния предприятия / Н. Яцишин // Экономический анализ: сб. науч. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету „Економічна думка”, 2014. – Вип. 10. – Ч. 4. – С. 439–445.